

STRUKTURA RAZBOJNIČKOG KRIMINALITETA U REPUBLICI HRVATSKOJ I POSTUPANJE POLICIJE¹

Zvonimir Dujmović

Visoka policijska škola Policijska akademija MUP-a

Ljiljana Mikšaj-Todorović

Aleksandar Buđanovac

Sveučilište u Zagrebu,

Edukacijsko rehabilitacijski fakultet

Odsjek za poremećaje u ponašanju

SAŽETAK

Ciljevi ovog rada koji je dio projekta MUP-a Republike Hrvatske pod naslovom »Postupanje policije nakon saznanja za izvršenje razbojništva u Republici Hrvatskoj« su dati prikaz strukture kriminaliteta razbojništva u Hrvatskoj s posebnim osvrtom na ulično razbojništvo i oružano razbojništvo te mjere koje je poduzela policija i protek vremena od počinjenja djela do otkrivanja identiteta počinitelja. Informacije o strukturi razbojničkog kriminaliteta dobivene su pomoću varijabli koje opisuju mjesto počinjenja djela, uporabu sile, je li djelo pokušano ili dovršeno, procjenu štete, broj počinitelja i maskiranost počinitelja. Istraživanje je provedeno na uzorku od 345 kaznena djela razbojništva koliko ih je ukupno počinjeno u razdoblju od 1. 1. do 30. 6. 2000. godine na području Republike Hrvatske. Dobiveni rezultati se u radu diskutiraju s naglaskom na preventivni rad policije.

Ključne riječi: razbojništvo, struktura kriminala, postupanje policije, Hrvatska

1. UVOD

Društvo/država osigurava suživot građana ili ih na to priprema pravilima ponašanja, društvenim akcijama, pozitivnim i negativnim mjerama koje djeluju kao prijetnja i/ili obećanje. U tu svrhu društvo/država koristi državne (formalne) mehanizme koji se bave otkrivanjem kaznenih djela, traganjem za počiniteljima i njihovim dovodenjem nadležnim tijelima. Posebno ovlaštena tijela, u određenom postupku, utvrđuju postoje li unaprijed predviđeni uvjeti za izricanje sankcija - postizanje podređivanja pojedinaca «društvenim ciljevima».

Obujam kriminaliteta ovisi i o društveno-konstitutivnim procesima kreacije prava, snagama koje osiguravaju primjenu zakona i sudovima, odnosno pravosuđu. Tako Hester, S. i Englin, P. (1992: 26), polazeći od kriminaliteta kao proizvoda društva, kao ključna pitanja za razumijevanje kriminaliteta smatraju:

1. kriminalitet se stvara donošenjem pravnih pravila,
2. kriminalitet se stvara, proizvodi kroz primjenu prava, odnosno kroz djelovanje državnih tijela koja primjenjuju pravo, a posebno kroz djelovanje policije,

¹ Ovaj rad je dio projekta pod nazivom "Postupanje policije nakon saznanja za razbojništvo" koji je realiziran od 1999. do 2001. godine na Visokoj policijskoj školi Policijska akademija, MUP RH u Zagrebu.

3. kriminalitet se proizvodi kroz djelovanje suda.

Zaštita imovine u najvećoj se mjeri ostvaruje pravilima građanskoga, imovinskog, gospodarskog i trgovačkog prava, a primjenom kaznenih sankcija samo kad je do povrede ili ugrožavanja imovine došlo upotrebom sile, prijetnje, obmane, iznude ili sličnih društveno opasnih radnji. Kaznenopravna zaštita ima drugorazredni (supsidijarni) karakter. Međutim, bez nje se ne može ostvariti efikasna zaštita imovine. Razbojništvo i razbojnička krađa dva su kaznena djela koja štite imovinu od najbezobzirnijeg oduzimanja. Zajedničko im je da su po konstrukciji složena kaznena djela – sastoje se od prisile i krađe. Zakonodavac je pravnim propisima kreirao ova djela prvenstveno radi zaštite pokretne imovine, ali ona posredno štite čovjeka i od nasilja (apstraktno).

Međutim pojam razbojništva je općenit i širok da bi bio koristan za osmišljavanje strategije njegovog suzbijanja. On obuhvaća različite slučajeve u rasponu od uličnog razbojništva nad prolaznikom do oružane pljačke banke ili transporta novca. Počinitelji mogu biti prigodni ili profesionalni; može se raditi o jednom ili više počinitelja; oni mogu prebivati na području mjesta počinjenja kaznenog djela ili izvan njega; može biti otkriveno dok je u tijeku ili nakon kraćeg i dužeg vremena. Stoga je vrlo važno znati, osim broja kaznenih djela i počinitelja, strukturu razbojništava neke zemlje kako bi se procijenila stvarna društvena opasnost djela i počinitelja.

1.1. Elementi kaznenog djela razbojništva

Razbojništvo je složeno kazneno djelo od prisile i krađe. Prisila prethodi oduzimanju tuđe pokretne stvari. Počinitelj najprije vrši prisilu prema osobi koja ga sprečava u odnošenju pokretne stvari, a zatim oduzima tuđu pokretnu stvar. Počinitelj može upotrijebiti silu protiv neke osobe ili prijetiti da će izravno napasti na život ili tijelo žrtve (Mikšaj-Todorović, Dujmović, 2000:893-904). Počinitelji moraju imati svijest o primjeni prisile radi svladavanja otpora koji postoji ili koji se očekuje. Međutim, prisila je sredstvo za realizaciju osnovne namjere – oduzimanja tuđe pokretne stvari s ciljem njezinog protupravnog prisvajanja.

Razbojništvo je dovršeno kad je tuđa pokretna stvar oduzeta upotrebom sile ili prijetnje. Posljedica dovršenog djela je imovinska šteta (umanjenje imovine oštećenoga), dok pokušaj postoji onda kad je upotrijebljena prisila ali stvar nije oduzeta. Razbojništva dovode do neposrednih materijalnih šteta, ali mogu uzrokovati i psihičke i fizičke posljedice za žrtvu. Posljedica je uvijek i ugroženost, osjećaj straha kod žrtve, a ove posljedice mogu nastupiti već i kod pokušaja djela. Ako dođe do

konkretnog ugrožavanja sigurnosti osobe u obliku teške tjelesne ozljede ili smrti, postojat će i novo kazneno djelo, te će se raditi o stjecaju razbojništva i nekog kaznenog djela protiv života i tijela. Ako pri izvršenju kaznenog djela razbojništva kod oštećenog nastupi laka tjelesna ozljeda, nema stjecaja kaznenih djela.

1.2. Obujam kriminaliteta razbojništva i njegovo kretanje

Važnost proučavanja kriminaliteta razbojništva proizlazi iz njegovog ekonomskog značenja, njegovog udjela u ukupnoj masi poznatog kriminaliteta, obujama problema u razjašnjavanju (koje imaju policijske snage i tijela pravosuđa) i potencijala za nasilje koji je sadržan u njemu (Swanson, 2003:433).

U znanstvenim istraživanjima često se postavljaju pitanja (Mitar, 2002:121-141; Innes, 1994: 332-336; Dujmović, 1997:34-35, Home Office, 2000) koristiti ili ne koristiti službene statističke podatke o kriminalitetu u znanstvenim istraživanjima. Pitanje posebno dolazi do izražaja ukoliko se uspoređuje statistika kriminaliteta između raznih država jer se države razlikuju u načinu organizacije policije i pravosuđa, u primjeni različitih pravnih koncepata i predstavljanju statističkih podataka. Zato je koristan stav (European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics, 1999:11-12) da namjena upotrebe podataka određuje, jesu li ili nisu podaci primjerena osnova za analizu. Smatramo da se službeni podaci policije o kriminalitetu mogu koristiti za istraživanje pojava oblika kriminaliteta, proučavanje povoljnih situacija za počinjenje kaznenih djela, proučavanje (ne)uspješnosti i (ne)učinkovitosti represivnog djelovanja policije (Matthews, 1996:34) – analizu proreaktivnog djelovanja, mogućnosti proaktivnog djelovanja, te mogućnosti preventivnog djelovanja – što bi potencijalna žrtva mogla učiniti unaprijed, tokom počinjenja kaznenog djela i poslije.

U petogodišnjem razdoblju od 1997. do 2001. godine na području Republike Hrvatske policija je doznala za 299 008 kaznenih djela koja su se progonila po službenoj dužnosti. Od toga se 60% kaznenih djela odnosilo na imovinska kaznena djela (glava XII. Kaznenog zakona). Prijavljeno je 3 271 kazneno djelo razbojništva (kriminalitet razbojništva sudjelovao je s 1.1% u ukupnom kriminalitetu poznatom policiji).

U promatranom petogodišnjem razdoblju ukupan kriminalitet na području Republike Hrvatske bio je u stalnom porastu. Najveći godišnji porast ukupnog kriminaliteta je zabilježen 2000. (18.1%), a najmanji 1999. (4.2%). Ukupan kriminalitet u 2001. godini porastao je za 56.8% u odnosu na

Tablica 1. Ukupan broj kaznenih djela i kaznena djela razbojništva na području Republike Hrvatske u razdoblju od 1997. – 2001.

Godina	Ukupno kaznenih djela		Kaznena djela razbojništva		% udjela razbojništva u ukupnom broju kaznenih djela
	Apsolutno	Verižni indeks 1997=100	Apsolutno	Verižni indeks 1997=100	
1997.	48.292		505		1.0
1998.	53.454	110.7	690	136.6	1.3
1999.	55.723	104.2	622	90.1	1.1
2000.	65.809	118.1	732	117.7	1.1
2001.	75.730	115.1	772	105.5	1.0
1997./2001.	156.8%		152.9%		

Izvor: Statistički prikaz kriminaliteta MUP-a RH za 1997-2001.

1997. godinu. U prvom polugodištu 2002. godine zabilježen je mali pad od 0.2 %.

Kriminalitet razbojništva je u istom razdoblju u tri godine zabilježio porast u odnosu na prethodnu godinu: 1998. (36.6 %), 2000. (17.7 %) i 2001. (5.5%), a u 1999. godini pad od 9.8%. Kriminalitet razbojništva u 2001. godini porastao je za 52.9% u odnosu na 1997. godinu. Posebno treba istaknuti da je u prvom polugodištu 2002. godine zabilježen porast kriminaliteta razbojništva od 46.1 % (u odnosu na prvu polovinu 2001. godine). Udio kriminaliteta razbojništva porastao je na 1.57% od ukupnog kriminaliteta (u odnosu na 1.1% u 2001.) te na 2.5% udjela u imovinskom kriminalitetu (1.7% u 2001. godini). Iz statističkih podataka vidljivo je kako kaznena djela razbojništva i pored zabilježenog porasta nisu masovni delikt, ali ona ipak predstavljaju posebnu društvenu opasnost. Gotovo uvijek su žrtva i njezina okolina bili zatečeni počinjenjem razbojništva.

1.3. Teritorijalna distribucija kaznenih djela razbojništva

Ako se promatra kriminalitet razbojništva s obzirom na policijske uprave (županije), veoma je znakovit podatak da je u prvoj polovini 2002. godine 314 (58%) svih prijavljenih razbojništava u Republici Hrvatskoj izvršeno na području Policijske uprave zagrebačke (Pregled, 2002:13). To je povećanje udjela kriminaliteta razbojništva na području Policijske uprave zagrebačke za oko 8% u odnosu na 1996. godinu (Dujmović, 1998:35). Stopa razbojništva na 100 000 stanovnika na području Policijske uprave zagrebačke je 28.8 razbojništva. Za izračun stope razbojništva pošli smo od činjenice da prema popisu stanovništva iz 2001. na području Zagrebačke županije i Grada Zagreba živi 1 088 841 stanovnik (Rezultati popisa stanovništva,

2002:23). I drugi pojavni oblici kriminaliteta povećani su u velikim gradovima ali ne u tolikoj mjeri kao kod razbojništva.

Najveći broj razbojništva u velikim gradovima predstavljaju ulična razbojništva. Kriminalitet razbojništva prije svega je pojava vezana za velike gradske aglomeracije. Swanson (2003:436) u svom udžbeniku *Criminal Investigation* iznosi podatke da je u metropolitanskim područjima u SAD-u stopa razbojništva na 100000 stanovnika 180. U gradovima izvan metropolitanskih područja stopa razbojništva je samo 67, i u ruralnim područjima ona je 15.

1.4. Razjašnjenost kaznenih djela razbojništva

Razjašnjenost kaznenih djela koje je registrirala policija je možda jedna od rabljenih i zlorabljanih statistika koje se odnose na kaznena djela i počinitelje (Walker, 1995:48-53; Burrows, Tarling, 1982). Razjašnjenost je omjer između kaznenih djela poznatih policiji i kaznenih djela s otkrivenim, poznatima počiniteljem(ima) na kraju nekog vremenskog razdoblja, npr. godine. Kod interpretacije

Tablica 2. Broj kaznenih djela razbojništava i postotak razjašnjenosti u Hrvatskoj u razdoblju od 1997.-2000.

Godina	razbojništva/ ukupan broj	% razjašnjenosti/ kraj godine
1997	505	57
1998	690	49
1999	622	51
2000	732	45
2001	722	42

Izvor: MUP RH, Statističke tablice KD01T001 za godine 1997-2000.

trendova treba voditi računa o različitostima policijskih ustrojstvenih jedinica, posebno broja policijskih službenika. Također treba usporediti kako se definira razjašnjenost kaznenih djela i uzimati u obzir razlike između različitih oblika kaznenih napada.

Može se vidjeti da je postotak razjašnjenosti kaznenih djela razbojništva na području Hrvatske između 42% (2001) i 57% (1997).

1.5. Prijavljeni počinitelji

U razdoblju od 1997. do 2001., policija je podnijela kaznenu prijavu protiv 1352 osobe za koje je postojala osnovana sumnja da su počinili kazneno djelo razbojništva. Identitet počinitelja, u najvećem broju slučajeva (88%) utvrđen je nakon provedenih izvidnih i pojedinačnih istražnih radnji. U trenutku saznanja za razbojništvo identitet počinitelja bio je poznat u 12% slučajeva, a počinitelji su uhićeni neposredno prilikom izvršenja razbojništva ili neposredno nakon njega u 79 slučajeva.

Tablica 3. Prijavljene osobe za kaznena djela razbojništva

Godina	Ukupno prijavljenih	Osobe poznate u trenutku saznanja za djelo	Osobe uhvaćene na djelu od policije	Naknadno otkrivene osobe
1997.	246	19	10	227
1998.	293	40	24	253
1999.	265	36	18	229
2000.	276	36	16	236
2001.	272	28	12	244
UKUPNO	1352	159	79	1189
		12%		88%

Izvor: MUP RH, Statističke tablice KD02T050 za godine 1997-2000.

1.6. Kriminalitet razbojništva u RH i nekim susjednim zemljama

Radi usporedbe kriminaliteta razbojništva u Hrvatskoj s drugim zemljama izračunali smo stopu kriminaliteta razbojništva. U Hrvatskoj je u 2000. godini stopa razbojništva bila 16.8 razbojništava na 100.000 stanovnika. Ako, uz potreban oprez, ovu stopu usporedimo sa stopom razbojništava u nekim europskim zemljama (tablica 4) možemo zaključiti da Hrvatska spada u zemlje s niskom stopom razbojništava.

Tablica 4. Stope razbojništava u Hrvatskoj i nekim europskim zemljama u 2000. godini

Država	Stopa razbojništava na 100 000 stanovnika
Albanija	9.7
Bugarska	52.1
Češka	45.6
Francuska	187.7
Grčka	16.6
Hrvatska	16.8
Mađarska	34.8
Njemačka	72.3
Slovenija	27.1
Švicarska	30.23

Izvor: Interpol, International Crime Statistics, 2001.

U tablici 5 možemo vidjeti ukupan broj prijavljenih osoba za kazneno djelo razbojništva u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Mađarskoj i Sloveniji, prema spolu, maloljetništvu i udjelu stranih državljana. Posebno su karakteristični podaci o maloljetnicima prijavljenim za kazneno djelo razbojništva. Mađarska i Slovenija imaju dva do tri puta veći udio prijavljenih maloljetnih osoba nego Hrvatska i Bosna i Hercegovina. Iako ovi podaci mogu biti rezultat pojačane djelatnosti policije u ovoj godini, posebno među maloljetničkom populacijom, to može biti i predznak takvih kretanja i u našoj zemlji.

Tablica 5. Osobe prijavljene za kazneno djelo razbojništva u Bosni i Hercegovini, Republici Hrvatskoj, Mađarskoj i Sloveniji, prema spolu, dobi i državljanstvu počinitelja u 2000. godini

Država	Ukupan broj prijavljenih osoba	Udio žena (u %)	Udio maloljetnih osoba (u %)	Udio stranih državljana (u %)
Bosna i Hercegovina	317	-	11.00	3.40
Hrvatska	276	3.90	13.00	5.60
Mađarska	1732	8.30	26.10	4.70
Slovenija	492	3.90	37.60	6.30

Izvor: Interpol, International Crime Statistics, 2001.

1.7. Kretanje kriminaliteta razbojništva u Europi i RH u razdoblju od 40-ak godina

Prema istraživanju Eisnera (1995) u svim europskim zemljama krađe vozila i iz vozila, razbojništva i nanošenja šteta imovini rasli su brže od ukupnih stopa kriminaliteta. Razbojništvo je, na primjer, poraslo deseterostruko od ranih 50-ih do sredine 90-ih godina u svim zemljama za koje su se mogli naći podaci. U istom razdoblju kriminaliteta razbojništva u Hrvatskoj je porastao za oko četiri puta, a posebno treba istaknuti da je taj porast znatno veći nego porast imovinskog kriminaliteta.

Podatke o kretanju kriminaliteta razbojništva na području Hrvatske u razdoblju od 1954. do 1964. možemo naći u izvješću o istraživanju razbojništvu tadašnjeg Ureda za kriminološka ispitivanja RSUP-a SRH (1965:7). Prema statističkim podacima prijavljeno je od 146 (1961) do 239 (1955) kaznenih djela godišnje. Ukupno je prijavljeno 1 941 kazneno djelo razbojništva ili prosječno 176 kaznenih djela godišnje. Kriminalitet razbojništva je sudjelovao s 0.7% u tadašnjem kriminalitetu protiv imovine. Istraživanje je obuhvatilo analizu sudskih spisa okružnih sudova o pravomoćno izrečenim osuđujućim presudama u kaznenim predmetima iz člana 252 (razbojništvo) i 253 (teški slučajevi razbojništva) te statističkih listova kriminalističke službe o prijavljenim djelima i vodenim postupcima. Analizom represije je obuhvaćena 181 osoba osuđena za razbojništvo i 21 osoba za teške slučajeve razbojništva (ukupno 202 osuđene osobe) u razdoblju od 1959. do 1963. godine, što u ovom razdoblju predstavlja ukupnu masu osuđenih pred svih tadašnjih 14 okružnih sudova na području Hrvatske. Prvi put je izučavan utjecaj vremena na efikasnost represije. Ogromna većina (81.2%) osuđenih razbojnika prijavljena je istoga dana u kojem su i djelo počinili (Ured za kriminološka istraživanja, 1965: 75-76). Sva analizom obuhvaćena teška djela razbojništva prijavljena su najkasnije sedam dana nakon počinjenja.

Čak 102 ili 62.2% punoljetnih okrivljenika za kazneno djelo razbojništva osuđeno je na kaznu strogog zatvora ispod tri godine. Kako je minimum zapriječene kazne za ovo djelo bio 3 godine strogog zatvora, znači da su sudovi u svim ovim slučajevima primjenjivali odredbe o ublažavanju kazne. Najteža pravomoćno izrečena kazna za razbojništvo je osam godina strogog zatvora, a izrečena je samo jednom počinitelju kaznenog djela razbojništva (Ured za kriminološka istraživanja, 1965:82).

1.8. Postupanje policije

U vrlo rijetkim slučajevima službenik policije je očevidac pri izvršenju razbojništva. U svim os-

talim slučajevima do saznanja policija dolazi tek nakon izvršenja razbojništva i to posredstvom žrtve, svjedoka ili tragova na mjestu zločina. Policija bitno ovisi o građanima kako bi doznala da je kazneno djelo počinjeno i tko ga je počinio. Bez suradnje građana policija ne bi imala dovoljno informacija, što je primarni uvjet njezine učinkovitosti (Gilbert, 1998:239-268; Matthews, 1996:34-44). Za većinu se razbojništva dozna jer su građani, bilo kao žrtve ili svjedoci, odlučili to dojaviti policiji. Javnost je zainteresirana za razjašnjavanje kaznenih djela razbojništva i podržava takvu aktivnost policije. Rasvjetljavajući pitanja za koja je javnost zainteresirana i koristeći metode koje ona podržava, policija će moći doznati ono što je neophodno da bi intervenirala.

Pri tome je jedan od problema što se članovi zajednice, koji su moguće žrtve razbojništva, mogu negativno odnositi prema policiji, pa do razmjene informacija niti ne dode.

Policajci/kriminalisti dobivaju većinu informacija od žrtava jednostavno zato što ih praktički sve ispituju. Međutim, od ukupnog broja razgovora sa žrtvom kaznenih djela, vrlo malen postotak otpada na one koji su urodili korisnim podacima. S druge strane, četiri preostala izvora podataka - svjedoci, informatori, drugi policajci i policijske evidencije - premalo se koriste (Eck, 1983). Prema tome, Eck pravilno ističe da pravila i načela o postupanju policije dovoljno ne ističu kompleksnost, različitost i nesigurnost kao važno obilježje svakog istražnog postupka. Ova neodređenost i nesigurnost su zapravo posljedica činjenice da je svaki slučaj poseban i zapravo neponovljivi entitet: žrtve se razlikuju s obzirom na njihovo znanje o kaznenom djelu, pouzdanost i iskrenost. Žrtve i svjedoci mogu znati manje nego što se to čini; drugi pak mogu znati više nego što pokazuju. Podaci o osumnjičenoj osobi mogu pomoći pri rješavanju jednog slučaja ali zato drugi ili druge slučajeve ostavljaju nerazjašnjenim.

Nedostatak informacija na početku istraživanja kaznenog događaja vrlo često znači prognozu da događaj neće biti riješen, što se ne mora uvijek pokazati točnim. Opća pravila i načela također treba promatrati i sa stajališta sasvim određene sredine, općih uvjeta, pravila, odnosa koji postoje u sasvim određenom vremenu.

Količina informacija kojima raspolaže policija ključna je i određuje način postupanja. Stoga je izuzetno korisna podjela kaznenih djela s obzirom na količinu informacija kojom policija raspolaže na tri skupine:

- slučajevi koji ne mogu biti riješeni uz razumnu količinu uložene napora tokom izvida;
- slučajevi koji su već prethodno riješeni te je sa-

- mo potrebno uhititi počinitelje;
- slučajevi koje je moguće riješiti samo uz razumnu količinu uložene napora, a inače ne.

Slučajevi iz prve skupine obično se selekcioniraju ili odmah po podnošenju kaznene prijave ili vrlo brzo nakon toga. Upravo ovaj problem navodi na diskusiju o etičnosti postupanja policije.

2. SVRHA I CILJEVI ISTRAŽIVANJA

U lipnju 1999. godine na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu prihvaćen je projekt pod naslovom "Postupanje policije nakon saznanja za izvršenje razbojništva". S obzirom da je razbojništvo jedan od rijetkih imovinskih delikata koji u posljednjih pet godina u Republici Hrvatskoj bilježi porast i sve teže pojavne oblike, krajnja svrha projekta je da se temeljem dobivenih rezultata unaprijedi postupanje policije nakon saznanja za razbojništvo i utvrdi mogućnost aktivnijeg postupanja policije prije saznanja za razbojništvo.

Ciljevi ovog rada koji je dio navedenog projekta su: dati prikaz strukture kaznenih djela razbojništava s posebnim osvrtom na ulično razbojništvo i oružane prepade te mjera koje je poduzela policija i protek vremena od počinjenja djela do otkrivanja počinitelja.

3. METODE

Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na uzorku od 345 razbojništava, koliko ih je ukupno počinjeno u razdoblju od 01.01. do 30. 06. 2000. godine na području Republike Hrvatske.

Način prikupljanja podataka

Instrument za prikupljanje podataka bio je izradeni upitnik s 82 varijable koje su opisivale: kako je razbojništvo počinjeno, policijski postupak kao reakcija na događaj i karakteristike počinitelja. Izvor podataka su policijski spisi. Upitnik su ispunjavali posebno obučene osobe – kriminalisti koji su radili na izvidu kaznenog djela razbojništva ili službenici policije koji rade na kriminalističko-analitičkim poslovima.

Uzorak varijabli

Za potrebe ovog rada iz Upitnika o razbojništvu koji sadrži 82 varijable, a konstruiran je za potrebe Projekta, izdvojeno je sljedećih osam varijabli

1. Mjesto počinjenja/vrsta prostora

1. zatvoreni prostor
2. otvoreni prostor

2. Vrsta otvorenog prostora

1. Ulica
2. Trg
3. Park
4. Zelena površina
5. Drugi otvoreni prostor
6. Nije otvoreni prostor

2a. Vrsta otvorenog prostora (rekodirano)

1. Ulica i trg
2. Park, zelena površina i drugi prostori
3. nije otvoreni prostor

3. Vrsta zatvorenog prostora

1. Banka
2. Mjenjačnica
3. Pošta
4. Druga novčarska ustanova
5. Kuća
6. Stan
7. Trgovina
8. Benzinska postaja
9. Ugostiteljski objekt
10. Drugi zatvoreni
11. Prostor
12. Nije zatvoreni prostor

3a. Vrsta zatvorenog prostora (rekodirano)

1. Novčarske ustanove
2. Nisu novčarske ustanove
3. nije zatvoreni prostor

4. Vrsta prisile

1. ozbiljna prijetnja
2. primjena sile

5. Vatreno oružje

1. ne
2. da

6. Neposredna šteta počinjena kaznenim djelom

1. Ostalo u pokušaju
2. Do 1000 kn
3. 1000 – 5000 kn
4. 5000 – 10000 kn
5. 10000 – 50000 kn
6. Više od 50000 kn
7. Nepoznato

7. Maskiranost počinitelja

1. da
2. ne

8. Broj počinitelja kaznenog djela

1. 1
2. 2
3. 3
4. 4 i više

Obrada podataka

Podaci su obrađeni na univarijatnoj razini, metodom HI – kvadrat testa kojom se testira povezanost između dvije varijable. Ova metoda također obuhvaća izračunavanje apsolutnih i relativnih frekvencija po kategorijama svih varijabli. Kao kritična vrijednost statističke značajnosti uzeta je vjerojatnost pogreške manja od 5% ($P < .05$).

4. REZULTATI I DISKUSIJA

4.1. Struktura razbojničkog kriminaliteta

Informacije o strukturi razbojničkog kriminaliteta dobivene su pomoću varijabli koje opisuju mjesto počinjenja djela, uporabu sile, je li djelo pokušano ili dovršeno, procjenu štete, broj počinitelja i maskiranost počinitelja.

Ulično razbojništvo i napad na novčarske ustanove promatrani su u relaciji s brojem počinitelja. Uporaba vatrenog oružja promatrana je u relaciji s vrstom prostora i dovršenjem djela.

Tablica 6. Frekvencije varijable Mjesto počinjenja kaznenog djela/vrsta prostora

Vrijednost	Frekvencija	%
Zatvoreni prostor	220	63.8
Otvoreni prostor	125	36.2
Total	345	100.0

U promatranom razdoblju u Republici Hrvatskoj je počinjeno oko dvostruko više kaznenih djela u zatvorenom prostoru nego na otvorenom.

Tablica 7. Frekvencije varijable Vrsta zatvorenog prostora

Vrijednost	Frekvencija	%	% kad je promatran samo zatvoreni prostor
Banka	8	2.3	3.5
Mjenjačnica	12	3.5	5.3
Pošta	12	3.5	5.3
Druga novčarska ustanova	1	.3	0.4
Kuća	28	8.1	12.4
Stan	12	3.5	5.3
Trgovina	92	26.7	40.8
Benzinska postaja	14	4.1	6.2
Ugostiteljski objekt	10	2.9	4.4
Drugi zatvoreni prostor	36	10.4	16
Nije zatvoreni prostor	120	34.8	
Total	345	100.0	100

Kad se promatra samo zatvoreni prostor kad zasebni subuzorak, iz tablice 7. je vidljivo da su najugroženije trgovine (oko 40%), a da na novčarske ustanove otpada oko 18%.

Tablica 8. Frekvencije varijable Vrsta otvorenog prostora

Vrijednost	Frekvencija	%	% kad je promatran samo otvoreni prostor
Ulica	75	21.7	60.4
Trg	8	2.3	6.4
Park	11	3.2	8.8
Zelena površina	4	1.2	3.2
Drugi otvoreni prostor	26	7.5	20.9
Nije otvoreni prostor	221	64.1	
Total	345	100.0	100

Ukoliko je razbojništvo izvršeno na otvorenom prostoru, onda je dvije trećine kaznenih djela počinjeno na ulici ili trgu, a sljedeći su po rizičnosti drugi otvoreni prostori (20.9%). Ostali prostori su znatno manje ugroženi.

Tablica 9. Frekvencije varijable Vrsta uporabljene prisile

Vrijednost	Frekvencija	%
Ozbiljna prijetnja	182	52.8
Primjena sile	163	47.2
Total	345	100.0

Ozbiljna prijetnja prilikom izvršenja razbojništva primijenjena je u 52.8% slučajeva, a sila u 47.2%.

Dovršenost razbojništva ukazuje na stupanj društvene opasnosti počinitelja. Preko četiri petine kaznenih djela razbojništva je dovršeno (84.3%), dok je preostalih 15.7% ostalo u pokušaju. Može se postaviti pitanje je li kod pokušanih razbojništava tamna brojka veća nego kod dovršenih.

Tablica 10: Frekvencije varijable Je li kazneno djelo dovršeno

Vrijednost	Frekvencija	%
Ostalo u pokušaju	54	15.7
Dovršeno	291	84.3
Total	345	100.0

Tablica 11. Frekvencije varijable Neposredna šteta počinjena kaznenim djelom

Vrijednost	Frekvencija	%
Ostalo u pokušaju	54	15.7
Do 1000 kn	120	34.8
1000 – 5000 kn	93	27.0
5000 – 10000 kn	21	6.1
10000 – 50000 kn	29	8.4
Više od 50000 kn	23	6.7
Nepoznato	5	1.4
Total	345	100.0

Preko 60% od ukupnog broja kaznenog djela razbojništva rezultiralo je štetom do 5000 kn, a u 6.7% slučajeva šteta je iznosila više od 50000 kn.

Tablica 12. Frekvencije varijable Broj počinitelja kaznenog djela

Vrijednost	Frekvencija	%
1	180	52.2
2	99	28.7
3	40	11.6
4 i više	26	7.5
Total	345	100.0

U oko 80% slučajeva, kazneno djelo počinili su jedan ili dva počinitelja; počinitelj je pretežito bio sam (52.2%).

Tablica 13. Frekvencije varijable Maskiranost počinitelja kaznenog djela

Vrijednost	Frekvencija	%
Da	140	40.6
Ne	205	59.4
Total	345	100.0

Maskiranost neosporno otežava otkrivanje počinitelja, na ovom uzorku može se konstatirati da je bilo maskirano 40.6% počinitelja.

4.1.1. Ulično razbojništvo

Tablica 14. Relacija između Mjesta počinjenja/vrste prostora i Upotrebe vatrenog oružja

		Broj počinitelja				Total	
		1	2	3	4 i više		
Vrsta otvorenog prostora	Ulica i trg	N	26	28	18	11	83
		%	31.3%	33.7%	21.7%	13.3%	100.0%
	Drugi otvoreni prostori	N	13	12	10	6	41
		%	31.7%	29.3%	24.4%	14.6%	100.0%
Total		N	39	40	28	17	124
		%	31.5%	32.3%	22.6%	13.7%	100.0%
		Vrijednost	df	P			
Hi - kvadrat		.298	3	.960			

Kad se promatraju samo kaznena djela počinjena na otvorenom prostoru, vidljivo je da nema statistički značajne razlike u odnosu na broj počinitelja.

4.1.2. Napad na novčarske ustanove

Tablica 15. Relacija između Vrste zatvorenog prostora i Broja počinitelja

		Broj počinitelja				Total	
		1	2	3	4 i više		
Vrsta zatvorenog prostora	Novčarske ustanove	N	35	13	5	1	54
		%	64.8%	24.1%	9.3%	1.9%	100.0%
	Nisu novčarske ustanove	N	112	54	26	21	213
		%	52.6%	25.4%	12.2%	9.9%	100.0%
	Nije zatvoreni prostor	N	33	32	9	4	78
		%	42.3%	41.0%	11.5%	5.1%	100.0%
Total		N	180	99	40	26	345
		%	52.2%	28.7%	11.6%	7.5%	100.0%
		Vrijednost	df	P			
Hi - kvadrat		13.244	6.	039			

Prije svega, podaci u tablici 15. pokazuju da je prisutno gotovo četiri puta manje razbojništava u novčarskim ustanovama nego u ostalima. Podaci također govore da u slučaju pljački novčarskih ustanova u gotovo dvije trećine slučajeva djelo čini jedan počinitelj. Kad se radi o pljačkama ostalih zatvorenih prostora, situacija je nešto drukčija, odnosno nešto češće se jav-

ljaju tri i više počinitelja, dok je broj pljačaka s dva počinitelja podjednak.

Kod razbojništava počinjenih na otvorenom, znatno raste broj djela s dva počinitelja.

Navedeni podaci pokazuju da u Republici Hrvatskoj očividno ne postoji tendencija vršenja organiziranih razbojničkih napada na novčarske ustanove.

4.1.3. Vatreno oružje

		Upotreba vatrenog oružja		Total	
		Ne	Da		
Mjesto počinjenja/ vrsta prostora	Zatvoreni	N	107	113	220
		%	48.6%	51.4%	100.0%
	Otvoreni	N	108	17	125
		%	86.4%	13.6%	100.0%
Total		N	215	130	345
		%	62.3%	37.7%	100.0%
		Vrijednost	df	P	
Hi - kvadrat		48.408(b)	1	.000	

Prije svega, treba konstatirati da je vatreno oružje u cjelokupnom uzorku korišteno u 37.7% slučajeva. Također, postoji značajna razlika s obzirom na vrstu prostora u kojem je djelo počinjeno. Kad je kazneno djelo počinjeno u zatvorenom prostoru, vatreno oružje upotrijebljeno je statistički značajno češće nego kod kaznenih djela na otvorenom prostoru (51.4%, u odnosu na 13.6%).

		Dovršenosť djela		Total	
		Ostalo u pokušaju	Dovršeno		
Upotreba vatrenog oružja	Ne	N	26	189	215
		%	12.1%	87.9%	100.0%
	Da	N	28	102	130
		%	21.5%	78.5%	100.0%
Total		N	54	291	345
		%	15.7%	84.3%	100.0%
		Vrijednost	df	P	
Hi - kvadrat		5.475	1	.019	

Većina kaznenih djela iz uzorka je dovršena (84.3%). Kad nije korišteno vatreno oružje, djela su dovršena u većem postotku slučajeva. Ovaj podatak je neočekivan, stoga što bi bilo logično da žrtva kojoj se prijete oružjem i sama olakša i ubrza dovršenje djela. Ipak, možda je bitniji čimbenik neodlučnosti počinitelja da upotrijebi vatreno oružje.

4.2 Mjere koje je poduzela policija

Vrijednost	Frekvencija	%
Da	250	72.5
Ne	95	27.5
Total	345	100.0

Očevid je izvršen u većini slučajeva (72.5%).

Vrijednost	Frekvencija	%
Nije bilo očevida	93	27.0
Bilo je očevida, ali nisu pronađeni tragovi	152	44.1
Mikrotragovi	19	5.5
Papilarne linije	36	10.4
Sredstva izvršenja i/ili sredstva za maskiranje	11	3.2
Izgubljeni i odbačeni predmeti	4	1.2
Tragovi bioloških izlučevina (krv)	15	4.3
Balistički tragovi	6	1.7
Drugo	9	2.6
Total	345	100.0

Zanimljivo je primijetiti da vršenje očevida u velikom postotku slučajeva ne rezultira nalaženjem tragova (čak u 60% slučajeva, ako se uzmu u obzir samo oni kod kojih je očevid izvršen).

Kad su tragovi pronađeni, najčešće se radi o papilarnim linijama, mikrotragovima, tragovima bioloških izlučevina i sredstvima izvršenja/maskiranja.

Preko 50% počinitelja razbojništava u trenutku ispitivanja nema poznate počinitelje. Većina onih drugih identificira se u roku od jednog dana (23.8%), Kasnije, taj se broj smanjuje.

Tablica 20. Razdoblje od počinjenja kaznenog djela do identificiranja počinitelja

Vrijednost	Frekvencija	%
Nije poznat	178	51.6
Do 1 dana	82	23.8
1 –3 dana	21	6.1
4 –10 dana	25	7.2
11 dana i više	39	11.3
Total	345	100.0

5. ZAKLJUČAK

Iako razbojništvo predstavlja mali postotak cjelokupnog kriminaliteta, riječ je o imovinskom deliktu s elementima nasilja, koji podrazumijeva izravan kontakt počinitelja i žrtve, čime predstavlja veliku društvenu opasnost djela i počinitelja. Zbog toga je potrebno pokloniti posebnu pozornost izučavanju ovoga kaznenog djela u svrhu učinkovitijeg preveniranja i otkrivanja.

Na uzorku od 345 kaznenih djela razbojništva koja su se dogodila u razdoblju od 01.01. do 30.06. 2000. godine na području Republike Hrvatske, analizirani su struktura kaznenih djela razbojništva i mjere koje je poduzela policija.

Što se tiče strukture, podaci pokazuju da se razbojništvo u Republici Hrvatskoj nešto češće vrši u zatvorenom nego na otvorenom prostoru. Pri tome su najugroženije trgovine, a potom i druge novčarske ustanove. Napadi na novčarske ustanove karakterizirani su malim brojem počinitelja (uglavnom jednim, ponekad dvojicom). Što se tiče otvorenih prostora, riječ je o uličnom razbojništvu, izvršenom najčešće na ulici, trgu i drugim javnim prostorima, a nešto češće je riječ o većem broju počinitelja (tri i više).

Kod napada na trgovine i novčarske ustanove češće nego drugdje rabi se vatreno oružje, ali uporaba vatrene oružja nešto rjeđe osigurava dovršenje kaznenog djela.

Prilikom vršenja razbojništva općenito, podjednako se rabe sila i prijetnja, a u najvećem broju slučajeva djelo je dovršeno (85%). Najčešća materijalna šteta počinjena kaznenim djelom razbojništva je do 5000 kuna, a iznimno je riječ o većim količinama novca. Isto tako, najčešće je riječ o jednom ili najviše dvojici počinitelja (u 80%) slučajeva, a rjeđe o većem broju počinitelja. Počinitelji su vrlo često maskirani.

Policija, dakako, poduzima različite mjere nakon saznanja za razbojništvo. Očevid je izvršen u

72% slučajeva, međutim, tragovi nisu pronađeni u 60% slučajeva u kojima je vršen.

Policija je identitet počinitelja u promatranim slučajevima otkrila u oko 50% slučajeva, najčešće u razdoblju do jednog dana od trenutka počinjenja.

LITERATURA:

- Burrows, J., Tarling, R. (1982): *Clearnig Up Crime*. Home Office Research Study No. 73. HMSO, London
- Dujmović, Z. (1997): *Opseg i kretanje kriminaliteta u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1992. do 1997. godine*. *Kriminologija i socijalna integracija*, 1-2, 31-52.
- Dujmović, Z. (1998): *Kriminalitet razbojništva i neke karakteristike njihovih izvida*. *Kriminologija i socijalna integracija*, 1, 33-42.
- Eck, J. (1983): *Solving Crimes: The Investigation of Burglary and Robbery*. Police executive research forum, Washington
- Eisner, M. (1995): *The Effects of Economic Structures and Phases of Development on Crime (u) Crime and economy, Reports presented to the 11th Criminological Colloquium (1994.)*, Concil of Europe Publishing
- European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics (1999)
- Gilbert, J. (1998) *Criminal Investigation*. Prentice Hall, New York
- Hester, S., Englin, P. (1992): *A Sociology of Crime*. Routledge. London –New York
- Home Office (2000): *Review of Crime Statistics: A Discussion Document*. Home Office, London
- Innes, J.E. (1994): *Knowledge and Public Policy*. Transactions Publishers, New Brunswick and London
- Matthews, R. (1996) *Armed Robbery: Two Police Responses*. Police Policy Directorate, Home Office, London
- Mikšaj-Todorović, Lj., Dujmović, Z. (2000): *Obilježja prisile pri izvršenju razbojništva i postupanje policije*. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 2, 893-904
- Mitar, M. (2002): *Nekatera vprašanja o uporabi sekundarnih podatkov v raziskovanju kriminalite (u) Vizije slovenske kriminologije*, urednik dr. Gorazd Meško, Visoka policijsko-varnosna šola, Ljubljana
- MUP RH (2002): *Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja*. MUP RH, Zagreb
- (2002) *Rezultati popisa stanovništva*. *Jutarnji list*, 21. i 22. 6. 2002. str. 23
- Swanson, C. (2003): *Criminal Investigation*. McGraw-Hill Higher Education, New York
- Ured za kriminološka ispitivanja (1965): *Razbojništvo*. RSUP SRH.
- Walker, M. (1995): *Interpreting Crime Statistics*. Oxford University Press

THE STRUCTURE OF CRIME OF ROBBERY IN REPUBLIC OF CROATIA AND THE POLICE ACTIONS

Summary

The goal of this paper, which is a part of a project of MIA of Republic of Croatia entitled "Police actions after information about robbery in Republic of Croatia" is to provide a review of the structure of crime of robbery in Croatia. In this, the emphasis will be made on street robbery and armed robbery, as well as the police measures and time period from the crime commitment to revelation of the identity of the perpetrator. The data about the structure of the crime of robbery were gained through the variables that describe the crime scene, use of force, damage assessment, number of perpetrators, and also answers to the questions whether the crime was completed or not, and whether the perpetrators wore masks.

The research was made on the sample of 345 crimes of robbery that were committed in Republic of Croatia in the period from January 1st to June 30th 2000. The results of the research are being discussed in the paper, with the emphasis on the police preventive work.

Key words: robbery, crime structure, police actions, Croatia